

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ KONTROLIERIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL AKADEMINĖS ETIKOS PAŽEIDIMO AUKŠTOSIOS MOKYKLOS
VADOVĖLYJE**

2020 m. liepos 23 d. Nr. SP-12
Vilnius

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (toliau – kontrolierius), vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – MSI) 17 straipsnio 1 dalimi ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“, 13 punkto 1 papunkčiu ir išnagrinėjęs 2019 m. gruodžio 6 d. Lietuvos mokslo tarybos (toliau – LMT) Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai (toliau – Tarnyba) persiustą pareiškėjo¹ 2018 m. gruodžio 17 d. pranešimą (toliau – pranešimas) dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų Lietuvos mokslo ir studijų institucijoje (toliau – universitetas²),

nustatė:

Pranešime nurodyta, kad universiteto padalinys 2014 m. išleido vadovėlį³, kuris yra skirtas studentams, rezidentams, gydytojams, o „vadovėlį recenzavo du profesoriai, kurie <...> neturėjo pakankamai žinių, kad galėtų spręsti apie vadovėlio turinį“⁴, „vadovėlyje pateikti tokie teiginiai <...> kurie neleistų <...> studentui išlaikyti <...> įskaitą ar egzaminą, jei jis juos mintinai pacituotų“, o „vadovėlio autoriai, darantys esmines bazines klaidas <...> dirba pedagoginį darbą su studentais“.

Pranešime nurodyta, kad turint omenyje vadovėlyje esančias klaidas, „ar reikia stebėtis, kad gydytojas <...> paskiria [netinkamo dydžio vaistų]⁵ dozę“, o „nei [universiteto padalinio vadovas], nei universiteto prorektorius <...> nemato čia problemų, nes viskas atlikta gerai – <...> klaidų nepadaryta“. Taip pat prorektorius „padaro audito sprendimą <...> slaptu – su juo susipažinti negalima <...> posėdžio, kuriame buvo aptartas <...> atvejis, protokolas taip pat slaptas“.

Pranešime nurodyta, kad „po vieno iš bendraautorių mirties, leidžiant pakartotiną publikacijos leidimą, mirusio autoriaus pavardė dingsta <...> universitetas nesuranda atsakingo asmens“.

---

¹ Kontrolieriaus sprendimo tekste „pareiškėjas“ apibendrintai, nesiejant su pareiškėjo lytimi, vadinamas vyriškosios giminės daiktavardžiu. Tarnybai asmens duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

² Tarnybai duomenys apie universitetą žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

³ Tarnybai duomenys apie vadovėlį žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

⁴ Čia ir toliau cituojama kalba netaisyta.

⁵ Čia ir toliau laužtiniuose skliaustuose Tarnybos informacija.

Pranešime taip pat nurodyta, kad buvęs universiteto rektorius „vienasmeniškai <...> nusprendžia nenagrinėti atitikimo docento ar profesoriaus pedagoginiam vardui gauti <...> nors tokios teisės jam nesuteikta“ ir kad „tuo pat metu <...> visi docento ir profesoriaus vardai universitete buvo suteikiami nusižengiant Universiteto statuto reikalavimams“.

Tarnyba kreipėsi į pareiškėją informuodama, kad Tarnyboje jo pranešimo pagrindu pradėtas tyrimas, ir prašydama patikslinti pranešime nurodytą informaciją ir pateikti paaiškinimus. Pareiškėjas pateikė informaciją, susijusią su audito sprendimu ir posėdžio protokolu; nurodė pranešime įvardytas galimai klaidingas vadovėlio teksto dalis (puslapius). Pareiškėjas nepatikslino duomenų dėl galimų procedūrų pažeidimų universitete, susijusių su docento ir profesoriaus pedagoginių vardų suteikimu, kuriais remiantis būtų galima tirti galimų pažeidimų aplinkybes – nurodė tik vieno asmens pavardę, kad „visi prof ir doc vardai buvo suteikti nusižengiant Universiteto statuto reikalavimams“ ir kad „tai truko apie 1,5 metų“. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad „kažin, ar verta <...> vertinti dabar“ aplinkybes dėl vieno iš bendraautorių pavardės nenurodymo po jo mirties pakartotiniame leidime, nes asmuo, pateikęs tekstą leidyklai, universitete nebedirba. Papildomai pareiškėjas pateikė informacijos, susijusios, kaip pats nurodė, su „ir etikos, ir finansinės drausmės, ir Darbo kodekso, ir mobingo, ir pasinaudojimo tarnybine padėtimi“ problemomis. Pažymėtina, kad pateikta informacija, susijusi su įvykiais, vykusiais 1999 m., ir asmenimis, kurie universitete nebedirba⁶.

Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas nepateikė pakankamai duomenų, pagrindžiančių galimus procedūrų pažeidimus, susijusius su docento ir profesoriaus pedagoginių vardų suteikimu universitete, nenurodė leidinio, dėl kurio vieno iš bendraautorių pavardės pašalinimo po šio mirties kreipėsi, pavadinimo, pateikė papildomą informaciją, susijusią su šiuo metu universitete nebedirbančiais asmenimis, šios pranešimo dalys nenagrinėjamos.

Tarnyba kreipėsi į universitetą prašydama pateikti vadovėlį ir informaciją (dokumentus ir paaiškinimus), susijusius su vadovėlio išleidimu, ir nurodyti universiteto padalinio apibrėžimą. Universitetas pateikė visą prašomą informaciją ir paaiškinimus.

Tarnyba, atsižvelgdama į universiteto pateiktą informaciją, kreipėsi į Lietuvos mokslo tarybą (toliau – LMT) dėl vadovėlio vertinimo ir aprobavimo. LMT pateikė visą prašomą informaciją.

Atsižvelgiant į tai, kad pranešime buvo nurodytos galimos klaidos vadovėlyje, tačiau nenurodyta, kuriuose vadovėlio puslapiuose, skyriuose ar pan. tos klaidos yra, Tarnyba, kreipėsi į pareiškėją prašydama informuoti apie tikslias pranešime nurodytas galimai klaidingas vadovėlio teksto dalis tam, kad galėtų kreiptis dėl galimų klaidų vertinimo į atitinkamos srities ekspertus. Gavusi pareiškėjo informaciją dėl atitinkamų jo nurodytų galimų klaidų konkrečiuose vadovėlio skyriuose, kreipėsi į tų vadovėlio skyrių autorius, prašydama pateikti informaciją apie pateiktos informacijos šaltinius. Visi autoriai pateikė prašomą informaciją ir nurodė minėtos informacijos šaltinius.

Vadovaudamasis MSI 17 straipsnio 1 dalimi, kontrolierius publikacijų, šiuo atveju vadovėlio, pagal kompetenciją mokslo srities dalykiniu požiūriu nevertina. Atsižvelgiant į tai, Tarnyba dėl pareiškėjo nurodytų galimų klaidų vadovėlyje vertinimo kreipėsi į užsienio atitinkamos srities ekspertus, kurie įvertino vadovėlio autorių nurodytų šaltinių patikimumą bei informacijos, pateikiamos vadovėlyje, teisingumą, t. y., ar pareiškėjo nurodytos galimos klaidos vadovėlyje laikytinos klaidomis.

⁶ Pedagogų registro duomenimis (<https://pedagogai.emokykla.lt>, paskutinį kartą žiūrėta 2020 m. liepos 22 d.).

Dėl vadovėlio

Tarnyba kreipėsi į pareiškėją prašydama nurodyti tiksliai vadovėlio teksto dalis, kuriose yra galimos klaidos, kad būtų galima kreiptis į ekspertus dėl informacijos teisingumo įvertinimo jiems nurodant tikslų tekstą, kurį reikia įvertinti. Pareiškėjas Tarnybai nurodė tiksliai vadovėlio teksto dalis (skyrius, puslapius), kuriose yra įvardytos galimos klaidos. Tuomet Tarnyba kreipėsi į atitinkamų vadovėlio skyrių autorius (toliau – vadovėlio autoriai), informuodama apie Tarnyboje pradėtą tyrimą dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, susijusių su vadovėliu, galimybę teikti informaciją, paaiškinimus, susipažinti su tyrimo medžiaga ir prašydama nurodyti ir pateikti šaltinius, kuriais remtasi pateikiant informaciją vadovėlio pažymėtose teksto dalyse (t. y. tose vietose, kurias kaip galimas klaidas nurodė pareiškėjas). Vadovėlio autoriai nurodė šaltinius, kuriais remiantis pateikta informacija vadovėlyje pareiškėjo įvardyta kaip klaidinga. *Atkreiptinas dėmesys, kad prieš galimai klaidingų vadovėlio teksto dalių, dėl kurių kreiptasi į ekspertus, nėra išnašų ar kitaip pateiktos informacijos apie šaltinius, pagal kurią būtų galima spręsti, kuo vadovaudamiesi vadovėlio autoriai pateikė vienokią ar kitokią informaciją konkrečiau vadovėlio skyriaus teksto dalyje.*

Pažymėtina ir tai, kad ne kiekvieno vadovėlio skyriaus pabaigoje pateiktas literatūros sąrašas. Dėl šių aplinkybių Tarnyba kreipėsi į vadovėlio leidėją ir sudarytoją atitinkamai prašydama leidėjo pateikti iš sudarytojo gautą rankraštį ir vadovėlio sudarytojo – leidėjui siųstą rankraštį.

Vadovėlio leidėjas informavo Tarnybą, kad „rankraščiai yra saugomi 5 metus <...> todėl [vadovėlio] rankraščio neturime“ ir pateikė tai patvirtinantį leidėjo vadovo įsakymą. Pateiktame įsakyme taip pat numatyta, kad „detalios leidybos darbų archyvavimo tvarkos nenustatau“. Leidėjas taip pat nurodė, kad „leidybos tvarką nustato ne mūsų kaip leidėjo, o [Universiteto] leidybinio plano ir leidybos tvarkos dokumentai. El. laiškų susirašinėjimo archyvo neturime“.

Vadovėlio sudarytojas nurodė, kad „Vyko keli mokslinio pedagoginio personalo pasitarimai vadovėlio tobulinimui. Buvo nuspręstas pabaigti medžiagos dėstymą skyreliu „Būtina įsidėmėti“, <...> gale suformuluoti [kontrolinius] klausimus <...>. Teksto gale autoriai pateikė literatūros sąrašą“. Taip pat informavo Tarnybą, kad „su vadovėlio rengimu susijusio susirašinėjimo, rankraščių, kitos informacijos“ rasti nepavyko, nes „praėjo daug metų“. Vadovėlio sudarytojas taip pat paaiškino, kad „leidėjas jokių dokumentų ar instrukcijų, nustatančių vadovėlio leidimo reikalavimus nebuvo pateikęs“.

Įvertinus vadovėlio autorių Tarnybai nurodytus šaltinius ir atitinkamų skyrių literatūros sąrašus, pateiktus jų pabaigoje, nustatyta, kad vadovėlio autoriai Tarnybai nurodė tuos šaltinius, kurie nurodyti ir literatūros sąrašuose. Iš viso buvo įvardyti 9 šaltiniai, kurie, ekspertų vertinimu, yra patikimi, išleisti geros reputacijos leidyklų ar publikuoti geros reputacijos mokslo žurnaluose⁷. Visų minėtų 9 šaltinių leidėjai savo interneto svetainėse skelbia, kad laikosi akademinės, verslo etikos principų, dalis jų (7) yra Publikavimo etikos komiteto (anglų k. Committee on Publication Ethics) nariai. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad vadovėlio autoriai teikdami informaciją ir paaiškinimus nenurodė, kad jų vadovėlio skyriai turėjo būti rengiami pagal vadovėlio sudarytojo pateiktus reikalavimus ar rekomendacijas.

Dviems ekspertams taip pat buvo pateikta 11 vadovėlio ištraukų, kuriose, kaip nurodyta pranešime, yra pateikiama neteisinga informacija. Ekspertai, įvertinę pateiktas ištraukas, nė vienos neįvertino kaip klaidingos ar neteisingos, keletui ištraukų pateikė pastabų dėl formuluočių, t. y. kad sakinį / pastraipą buvo galima aiškiau suformuluoti kalbine prasme.⁸

⁷ Tarnyba taip pat nustatė, kad minėti 9 šaltiniai nėra atšaukti dėl mokslinių tyrimų ir / ar publikavimo etikos pažeidimų.

⁸ Ekspertams buvo pateiktos į anglų k. išverstos vadovėlio ištraukos.

Tarnyba taip pat kreipėsi į universitetą dėl informacijos, susijusios su vadovėlio išleidimo aplinkybėmis bei reglamentavimu, pateikimo. Universitetas pateikė vadovėlio recenzijų kopijas, universiteto padalinių (instituto ir fakulteto) posėdžių protokolus dėl vadovėlio leidimo ir universiteto komisijos, atsakingos už leidybą, protokolą, kuriuo pritarta aprobuoti vadovėlį. Kartu universitetas paaiškino, kad „dokumento, kuriame būtų susistemintas vadovėlių leidybos procesas [universitete] tuo metu [kai buvo leidžiamas] vadovėlis nebuvo. Atskirų tipų publikacijų ir leidinių rengimą ir turinio bei formos reikalavimus nustatė <...> tiek vidaus, tiek nacionaliniai <...> teisės aktai“: Universiteto dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigoms eiti konkursų organizavimo ir atestavimo tvarka, Mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodika (toliau – Metodika)⁹, Universiteto statutas. Taip pat universitetas atkreipė Tarnybos dėmesį, kad „leidinio rengimą ir išleidimą inicijavo ne pats universitetas, o <...> instituto autorių kolektyvas <...> vadovėlio antraštinio lapo antroje pusėje pateikta neteisinga ir perteklinė informacija - <...> kaip autoriaus teisių turėtojas, be vadovėlio autorių, nurodytas ir universitetas <...>, nors autoriaus teisių ir neturi“. Universiteto paaiškinimuose taip pat nurodyta, kad „vadovėlio rengimo ir leidybos procese, jo autorių iniciatyva, siekiant parengti kuo geresnį vadovėlį, buvo vadovaujama tuo metu galiojusia universitete tvarka, t. y. autorių iniciatyva kūrinys buvo svarstomas instituto posėdyje <...>, po to pateiktas fakulteto <...> tarybai svarstyti, o su fakulteto tarybos pozicija vadovėlis toliau buvo teikiamas aprobavimui“.

Universiteto dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigoms eiti konkursų organizavimo ir atestavimo tvarkų¹⁰ (toliau – konkursų ir atestavimo tvarkos), aktualių vadovėlio rengimo metu, 4.35 ir 5.39 papunkčiuose nustatyta, kad „vadovėlis – nustatyta tvarka recenzuota, įvertinta ir vadovėlio kategorijai priskirta mokymosi knyga, kurioje nuosekliai, aiškiai ir metodiškai pateikta teorinė medžiaga ir praktiniai uždaviniai (pratimai) padeda studijuojančiajam savarankiškai išmokti vienoje ar keliose aukštosiose mokyklose dėstomų vieno ar kelių dalykų pagrindinę medžiagą“.

Metodikos (aktuali redakcija vadovėlio rengimo ir išleidimo metu, 2012-06-20–2015-02-05), 5 punkte nustatyta, kad „aukštosios mokyklos vadovėlis – originalus (autorinis) veikalas, specialiai skirtas studijų reikmėms ir pasižymintis individualia metodine prieiga“. Atsižvelgiant į tai, kad Metodikos 1 punkte nustatyta, kad Metodika „skirta įvertinti [mokslo ir studijų institucijos] mokslinės (meninės) veiklos rezultatus“, darytina išvada, kad aukštosios mokyklos vadovėlis yra laikytinas mokslinės veiklos rezultatu, t. y. aukštosios mokyklos vadovėlio rengimas yra mokslinė veikla.

Vadovėlio autoriai, vadovėlio rengimo metu, ėjo asistentų arba docentų pareigas¹¹, kurios yra laikytinos dėstytojų pareigomis. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. V-2538 „Dėl rekomendacijų aukštųjų mokyklų dėstytojų darbo laiko sandarai patvirtinimo“ patvirtintų Rekomendacijų dėl aukštųjų mokyklų dėstytojų darbo laiko trukmės ir krūvio sandaros 5.2.4 papunktyje nurodyta, kad „vadovėlių rengimas, mokslinių leidinių redagavimas, mokymo (mokymosi) ir metodinės medžiagos, naujų užduočių numatymas bei kitų užduočių (taip pat ir individualių) rengimas, atnaujinimas“ gali būti aukštųjų mokyklų dėstytojų etatinio darbo krūvio veikla nekontaktinio darbo valandų veiklų grupėje. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad vadovėlių rengimas, kuris atsižvelgiant Metodikos nuostatas, laikytinas moksline veikla, yra (gali būti) dėstytojų (asistentų, lektorių, docentų, profesorių) veikla nekontaktinių darbo valandų veiklų grupėje, t. y. ir dėstytojai vykdo mokslinę veiklą.

⁹ Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-1128.

¹⁰ Universiteto dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigoms eiti konkursų organizavimo ir atestavimo tvarkų, galiojusių vadovėlio rengimo ir leidimo metu, duomenys Tarnybai žinomi, bet čia ir toliau – neskelbiami.

¹¹ Pedagogų registro duomenimis (<https://pedagogai.emokykla.lt>, paskutinį kartą žiūrėta 2020 m. liepos 22 d.).

Universiteto statuto¹² 7 punkto 6 dalyje nustatyta, kad „rengti ir leisti vadovėlius“ yra vienas iš svarbiausių universiteto uždavinių. Statute taip pat nustatyta, kad rengti ir leisti vadovėlius yra priskirtina universiteto padalinių funkcijoms.

Tarnybai paprašius nurodyti ir pateikti minimą nustatytą tvarką, pagal kurią yra recenzuojami ir vertinami vadovėliai, universitetas paaiškino, kad „kaip jau buvo nurodyta ankstesniame rašte <...>, 2014 metais dokumento, kuriame būtų susistemintas vadovėlių leidybos procesas [universitete] nebuvo. Atskirų tipų publikacijų ir leidinių rengimą, ir turinio bei formos reikalavimus nustatė kiti dokumentai <...> (pvz., Aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimo komisijos nuostatai <...>) ir kt.“ (kiti dokumentai paminėti aukščiau). Universitetas taip pat nurodė, kad rektorius, „siekdamas išvengti bet kokių neaiškumų ir reglamentuoti tam tikrus leidybos aspektus, [sudarė darbo grupę ir pavedė jai parengti universiteto leidybos tvarkos projektą], ir 2017 m. <...> rektoriaus įsakymu <...> buvo patvirtinta [Universiteto] leidybos tvarka“.

Atkreiptinas dėmesys, kad minėtoje Universiteto leidybos tvarkoje nustatyta, koks leidinys yra aukštosios mokyklos vadovėlis, reglamentuojamas vadovėlio recenzentų skyrimas, reikalavimai recenzentams bei kitos rankraščio parengimo ir įvertinimo taisyklės.

Atsižvelgdama į universiteto pateiktą informaciją, kad „universitetas [vadovėlio] <...> autoriaus teisių <...> neturi“, Tarnyba kreipėsi į LMT. LMT nurodė, kad LMT nevykdo aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimo nuo 2011 m., o LMT mokslo (meno) vertinimui vadovėlio universitetas nėra pateikęs. LMT taip pat nurodė, kad Aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimo komisijos nuostatai buvo patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. sausio 19 d. įsakymu Nr. ISAK-108 „Dėl aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“, tačiau Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 27 d. įsakymu Nr. V-1458 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2009 m. sausio 19 d. įsakymo Nr. ISAK-108 „Dėl aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ Aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimo komisija buvo panaikinta. Minėtame įsakyme taip pat nėra nurodyta, kaip toliau turėtų būti vykdomas aukštųjų mokyklų vadovėlių kokybės vertinimas, kai panaikinama komisija.

Atkreiptinas dėmesys, kad universitetas vadovėlių kokybės vertinimo komisijos nuostatus įvardijo kaip vieną iš teisės aktų, reglamentuojančių vadovėlių leidimą, kuriuo buvo vadovaujama universitete, išleidžiant vadovėlį 2014 m., nors šis teisės aktas buvo pripažintas netekusiu galios.

Kaip jau minėta, tyrimo Tarnyboje metu taip pat nustatyta, kad vadovėlio autoriai, kurie rengė ekspertų vertintas galimai klaidingas vadovėlio teksto dalis, pačiame vadovėlyje nepateikė ir kitaip nenurodė informacijos apie šaltinius, pagal kurią būtų galima spręsti, kuo vadovaudamiesi vadovėlio autoriai pateikė vienokią ar kitokią informaciją konkrečioje vadovėlio teksto dalyje. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 21 straipsnyje nurodyta, kad „1. Leidžiama atgaminti nedidelę išleisto ar kitaip viešai paskelbto kūrinio dalį tiek originalo kalba, tiek išverstą į kitą kalbą, kaip citatą kitame kūrinyje be kūrinio, iš kurio paimta citata, autoriaus ar kito to kūrinio autorių subjekto leidimo, jeigu toks atgaminimas yra sąžiningas ir jo mastas neviršija citavimo tikslui reikalingo masto. 2. Cituojant turi būti nurodomas citatos šaltinis ir autoriaus vardas, jeigu jis yra nurodytas kūrinyje, iš kurio citata paimta“. Atkreiptinas dėmesys, kad citavimas reglamentuojamas jau nuo 1999 m. Pažymėtina, Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2015 m. lapkričio 6 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-551-611/2015, remiantis A. W. Latourette publikacija „Plagiarism: Legal and Ethical Implications for the University“, nustatyta, kad plagiato objektyvieji požymiai – tai kito asmens minčių

¹² Universiteto statuto duomenys Tarnybai žinomi, bet čia ir toliau – neskelbiami.

panaudojimas, nenurodant šaltinio.¹³ Universiteto Etikos kodekso (toliau – Etikos kodeksas)¹⁴ 6 punkte reglamentuojamos dėstyto etikos normos, o 6.4 papunktyje nustatyta, kad „studijuojančiojo žinių bei įgūdžių vertinimas turi būti teisingas, sąžiningas, suderintas su dėstomo dalyko tikslais, todėl dėstytojas privalo principingai reaguoti į studentų nesąžiningumo atvejus, tokius kaip plagijavimas, nusirašinėjimas, duomenų falsifikavimas, egzaminų ar įskaitų rezultatų klastojimas, naudojimas pašaline pagalba egzamino ar įskaitos metu, svetimo rašto darbo pateikimas kaip savo, vieno dalyko rašto darbo pateikimas atsiskaitant už kitą dalyką“.¹⁵ Minėtame Etikos kodekso papunktyje kalbama apie studento elgesį, tačiau iš šios nuostatos matyti, kad universitetas plagiata pripažįsta nesąžiningo elgesio forma, į kurią dėstytojai privalo principingai reaguoti, todėl manytina, kad universiteto dėstytojams taip pat buvo (turėjo būti) žinoma, kas yra plagiatas, kitaip nebūtų galėję principingai reaguoti į tokį studento nesąžiningo elgesio atvejį, kaip juos to įpareigoja Etikos kodeksas.

Universiteto Etikos kodekso 4 punkte nustatyta, kad „visi universiteto bendruomenės nariai įsipareigoja laikytis <...> etikos principų“, vienas iš išvardytų principų – 4.7 papunktyje nustatytas sąžiningumo principas, kuris reiškia, kad visi universiteto akademinės bendruomenės nariai „atlikdami jų kompetenciją atitinkančias pareigas, laikosi mokslinės, pedagoginės <...> ir kitos veiklos sąžiningumo“.

Lietuvių kalbos žodyne „sąžiningas“ įvardijamas ir kaip teisingas¹⁶, todėl ir sąžiningas elgesys siejamas su teisingu elgesiu, tačiau plagiatas, t. y. kitų autorių (šiuo atveju mokslinių publikacijų, vadovėlių ir kt.) kūrinių (ar jo dalių) pateikimas kaip savo, jokiū būdu negali būti laikytinas nei teisingu, nei sąžiningu elgesiu. Pirmiausia dėl to, kad pateikiant kito autoriaus informaciją kaip savo, nenurodant tos informacijos šaltinio, yra neteisėtai pasisavinamas būtent kitam autoriui priklausantis kūrinys (ar jo dalis), kartu pažeidžiamos jo autorių teisės. Antra, toks elgesys taip pat sudaro sąlygas įgyti nesąžiningą pranašumą kitų kolegų atžvilgiu, t. y. taip sudaromos prielaidos kitiems akademinės bendruomenės nariams ar vadovėlių skaitantiems manyti, kad autoriai, svetimą informaciją pateikę kaip savo, iš tiesų parengė originalų kūrinį. Taip pat aukščiau minėtoje LAT nutartyje LAT yra pasisakęs, kad informacijos paėmimas, nepateikiant į jas nuorodų yra neabejotinai vertintinas kaip mokslinis nesąžiningumas objektyviaja prasme.

Etikos kodekso 8.4 papunktyje nustatyta, kad „atliekant mokslinius tyrimus tyrėjai turi nepiktnaudžiauti Universiteto ištekliais, nepadirbinėti empirinių duomenų ir jais nemanipuliuoti, neleisti aplaidaus duomenų rinkimo ar eksperimentų atlikimo, aplaidžios duomenų analizės, neplagijuoti ir kitaip neapgaužinėti mokslinėje veikloje“.

Kaip jau minėta anksčiau, remiantis Metodikos nuostatomis, vadovėlio parengimas laikytinas moksline veikla. Manytina, kad asmens nesąžiningumas, šiuo atveju pasireiškiantis tuo, kad vadovėlio autoriai tinkamai ir aiškiai nenurodė vadovėlyje panaudotos informacijos šaltinio ir tokiu elgesiu sudarė prielaidas vadovėlių skaitantiems asmenims manyti, kad autoriai, svetimą informaciją pateikę kaip savo, iš tiesų parengė originalų kūrinį, t. y. skaitytojo apgavimu.

Pažymėtina, kad, nors vadovėlio rengimo ir leidimo metu nebuvo nustatyti aiškūs šaltinių nurodymo reikalavimai, vadovėlio autoriai, būdami universiteto akademinės bendruomenės nariais, atlikdami jų kompetenciją atitinkančias pareigas, turėjo elgtis sąžiningai ir neapgaužinėti.

Atsižvelgiant į tai, kad vadovėlio autoriai kitų autorių publikuotą informaciją pateikė vadovėlyje kaip savo ir tinkamai nenurodė šaltinių, kuriais buvo remiamasi, laikytina, kad vadovėlio autoriai pasielgė nesąžiningai.

¹³ Latourette, A W 2010, 'Plagiarism: Legal and Ethical Implications for the University', *The Journal of College and University*, vol. 37, no. 1, pp. 1–91.

¹⁴ Universiteto Etikos kodekso duomenys Tarnybai žinomi, bet čia ir toliau – neskelbiami.

¹⁵ Čia ir toliau pabraukta – Tarnybos.

¹⁶ Sąžiningas. Lietuvių kalbos žodynas [žiūrėta 2020-07-22]. Prieiga per internetą <<http://www.lkz.lt/?zodis=s%C4%85%C5%BEiningumas&lns=-1&les=-1&id=24037450000>>.

Atsižvelgiant į tai, kad vadovėlio teksto dalyse, kurias rengė vadovėlio autoriai, nustatytas plagiatas, taip pat į tai, kad taip buvo apgauti vadovėlio skaitytojai (ypač studentai), o vadovėlio rengimas laikytinas moksline veikla, ir vadovaujantis Etikos kodekso 8.4 papunkčiu, kuriame nustatyta, kad atliekant mokslinius tyrimus tyrėjai turi nepiktnaudžiauti Universiteto ištekliais, nepadirbinėti empirinių duomenų ir jais nemanipuliuoti, neleisti aplaidaus duomenų rinkimo ar eksperimentų atlikimo, aplaidžios duomenų analizės, neplagijuoti ir kitaip neapgaučiant mokslinėje veikloje“, konstatuojama, kad vadovėlio autoriai pažeidė Etikos kodekso 8.4 papunktį ta apimtimi, kurioje nustatyta, kad „tyrėjai turi <...> neplagijuoti ir kitaip neapgaučiant mokslinėje veikloje“.

Dėl audito sprendimo

Tarnyba kreipėsi į pareiškėją, prašydama paaiškinti, „kaip sužinojote apie minėtų dokumentų paskelbimą slaptais ir koku pagrindu tokia informacija turėtų būti vieša“. Pareiškėjas paaiškinimų nepateikė, tačiau nurodė, kad audito komisija kreipėsi į jį dėl nuomonės pateikimo ir pateikė savo prašymus bei atsakymus į juos dėl susipažinimo su atitinkamais dokumentais. Iš pareiškėjo pateiktos informacijos nėra galimybės nustatyti, koku pagrindu pareiškėjas kreipėsi dėl susipažinimo su dokumentais, tačiau yra matyti, kad jis kreipėsi į atitinkamą Lietuvos Respublikos ministeriją dėl tų pačių aplinkybių, susijusių su minėtais netinkamais universiteto darbuotojo veiksmais. Iš ministerijos atsakymo pareiškėjui ir pareiškėjo pateiktų paaiškinimų matyti, kad universitetui buvo pavesta atlikti vidaus auditą atitinkamame universiteto padalinyje, taip pat „iširti neaiškumus dėl protokolo“, tačiau, kaip pabrėžia pareiškėjas, tai „nepadaryta iki dabar“.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 6 ir 7 punktuose nustatyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje, be kitų, vadovaujasi efektyvumo ir subsidiarumo principais, kurie atitinkamai reiškia, kad „viešojo administravimo subjektas, priimdamas ir įgyvendindamas sprendimus, jam skirtus išteklius naudoja ekonomiškai, rezultatų siekia kuo mažesnėmis sąnaudomis“ ir kad „viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami tuo viešojo administravimo sistemos lygiu, kuriuo jie yra efektyviausi“.

Atsižvelgiant į tai, kad dėl tų pačių aplinkybių pareiškėjas jau yra kreipęsis į kitą instituciją (atitinkamą ministeriją), kuri įpareigojo universitetą imtis atitinkamų priemonių (nurodyta aukščiau), Tarnyba, vadovaudamasi efektyvumo principu, tų pačių aplinkybių pakartotinai nenagrinėjo. Pažymėtina, kad Tarnybai taip pat nėra suteikta teisė įpareigoti ir / ar skatinti universitetą atlikti ministerijos pavedimus, o vadovaujantis subsidiarumo principu laikytina, kad efektyviausiai minėtas ministerijos sprendimas pavesti universitetui atlikti atitinkamus veiksmus būtų įgyvendintas pačios ministerijos, t. y. ministerija šiuo atveju efektyviausiai gali užtikrinti jos pačios pavestų veiksmų įgyvendinimą.

Kontrolierius, išanalizavęs ir įvertinęs turimą informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus bei teisinį reglamentavimą, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 17 straipsnio 11 dalies 1 punktu:

nusprendė:

informuoti pareiškėją, universitetą ir Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją apie vadovėlio autorius, pažeidusius Etikos kodekso 8.4 papunktį ta apimtimi, kurioje nustatyta, kad „tyrėjai turi <...> neplagijuoti ir kitaip neapgaučiant mokslinėje veikloje“.

Kontrolieriaus sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vilniaus apygardos administraciniam teismui (Žygimantų g. 2, 01102, Vilnius) per vieną mėnesį nuo šio sprendimo įteikimo datos.

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierė

Loreta Tauginienė